

**STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W POWIECIE KWIDZYŃSKIM
NA LATA 2024-2030**

KWIDZYN 2024

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Uwarunkowania prawne i programowe strategii	4
1.1. Podstawowe akty prawne	4
1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	6
2. Charakterystyka powiatu kwidzyńskiego	11
3. Infrastruktura społeczna	18
4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych	20
5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej.....	23
5.1. Aktywizacja zawodowa	23
5.2. Rodzina i dziecko	26
5.3. Niepełnosprawność i zdrowie psychiczne.....	29
5.4. Sytuacja osób starszych.....	33
5.5. Osoby i rodziny w kryzysie	34
6. Cele, priorytety i kierunki działań.....	38
Obszar 1. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny	39
Obszar 2. Satysfakcjonująca jakość życia osób z niepełnosprawnościami	41
Obszar 3. Efektywna polityka senioralna	43
Obszar 4. Rozwój kompetencji mieszkańców niezbędnych na rynku pracy	45
Obszar 5. Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców	47
7. Zarządzanie realizacją strategii	49
7.1. Podstawowe założenia organizacyjne	49
7.2. Monitoring strategii	49
7.3. Aktualizacja strategii	50
7.4. Ramy finansowe	50
8. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej	52
9. Podsumowanie	53
Spis tabel	54
Spis wykresów	54

Wprowadzenie

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych jest głównym narzędziem planistycznym polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu przez jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organami administracji rządowej, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi. Nadrzędnym celem tych działań powinno być kreowanie lokalnych warunków (materialnych, instytucjonalnych, organizacyjnych, społecznych itp.) umożliwiających mieszkańcom prowadzenie satysfakcjonującego życia w różnych sferach aktywności, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Obowiązek opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych przez powiat wynika wprost z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Zakres tego dokumentu obejmuje przede wszystkim ramy funkcjonalne i kompetencje podmiotów działających w systemie pomocy społecznej oraz rynku pracy, uwzględniając jednak interdyscyplinarne rozwiązania służące wczesnemu wykrywaniu sytuacji trudnych, których doświadczają osoby i rodziny zamieszkujące powiat, a także podejmowaniu działań profilaktycznych adresowanych do całej lokalnej społeczności.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Kwidzyńskim na lata 2024-2030 stanowi kompleksowy, długofalowy dokument określający cele, priorytety i kierunki niezbędnych działań stanowiących odpowiedź na zdiagnozowane niezaspokojone potrzeby i bariery aktywności mieszkańców powiatu.

Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego, a więc również podstawą niniejszego dokumentu, jest diagnoza, która jako rodzaj badania ma na celu identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, a także opracowanie wniosków oraz wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia zmian w tej sferze. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni co najmniej ostatnich 3 lat.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania MRiPS-03 sporządzane przez powiat oraz gminy; sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kwidzynie, Raporty o stanie powiatu, dane i sprawozdania Powiatowego Urzędu Pracy w Kwidzynie, a także inne informacje, w szczególności udostępnione przez gminy, w tym przez zespoły interdyscyplinarne oraz gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych.

1. Uwarunkowania prawne i programowe strategii

1.1. Podstawowe akty prawne

Podstawą ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Ponadto rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że:

- 1) władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach;
- 2) organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
- 3) ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „sprawiedliwości społecznej” odbywa się w praktyce w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, zwłaszcza ustawę z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*. W myśl art. 2 ust. 1 tejże ustawy „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ale zarazem wymaga od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Jak już zostało zasygnalizowane we wstępie, opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy *o pomocy społecznej*, zadanie własne powiatu o charakterze obowiązkowym, w ramach którego należy uwzględnić programy pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,

- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Zgodnie z pkt 3 powyższego artykułu Strategia opracowana przez gminę i powiat określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić m.in. następujące:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Nie sposób w tym miejscu wymienić, a tym bardziej omówić wszystkich aktów prawnych regulujących obszar lokalnej polityki społecznej. Należy jednak nadmienić, iż kluczowym aktem o znaczeniu ustrojowym jest ustawa o samorządzie powiatowym. W oparciu o nią powiaty działają po to, aby zaspokajać zbiorowe potrzeby zamieszkującej ich teren ludności. Posiadają kompetencje do realizacji zadań użyteczności publicznej o charakterze ponadgminnym, w szczególności w zakresie pomocy społecznej, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, wspierania osób niepełnosprawnych, polityki senioralnej, promocji i ochrony zdrowia, edukacji publicznej, kultury fizycznej i turystyki, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także polityki prorodzinnej. Ogólnie określone w ustawie ustrojowej zadania powiatu znajdują doprecyzowanie w innych aktach normatywnych tego samego rzędu, m.in. w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych czy w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które wraz z ustawą o pomocy społecznej tworzą zrębny system pomocy i wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030

Analizując kontekst międzynarodowy, należy zwrócić uwagę w szczególności na *Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo, mające na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy oraz mobilizowanie środków do wdrożenia Agendy 2030 przy udziale wszystkich krajów, interesariuszy i obywateli. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków, przy czym jakość życia jest tu rozumiana kompleksowo jako dobrostan w różnych obszarach życia: długości życia w ogóle, długości życia w zdrowiu, większej satysfakcji z wykonywania pracy, lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym, sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego nastawionej na pomoc, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia, dostępności dóbr i usług publicznych bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania, otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym, bezpieczeństwa dochodów na starość, środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności, udziału w kulturze, poczucia satysfakcji z życia. Osiąganie wskazanego celu będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta w 2017 roku przez Radę Ministrów jako aktualizacja *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Określa ona podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa stanowi *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*. Przewidziano w niej rozwój kraju jako społecznie i terytorialnie zrównoważony, dzięki któremu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich regionów. Celem takiego modelu jest wspomaganie w szczególności obszarów, które nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału rozwojowego, bo utraciły swoje funkcje społeczno-gospodarcze, przez co stały się mniej odporne na różne zjawiska kryzysowe. Jednym z celów Strategii jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary strategicznej interwencji, które otrzymają szczególne wsparcie (są to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).

Strategia Rozwoju Usług Społecznych

Z punktu widzenia polityki społecznej istotnym dokumentem jest *Strategia Rozwoju Usług Społecznych* została przyjęta w dniu 15 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030

W dniu 13 września 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej

Dokument ten za cel długofalowy przyjmuje, że *Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego*, natomiast za cel główny: *Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług społecznych*. Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku.
4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

Program rządowy Dostępność Plus 2018-2025

Istotna jest również implementacja na szczeblu powiatowym rozwiązań przewidywanych w ramach *Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025*, ustanowionego Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 r. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej możliwości poruszania się, osób niewidomych i słabo widzących, osób głuchych i słabo słyszących, osób głuchoniewidomych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, osób mających

trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego) oraz osób o nietypowym wzroście (a także dzieci).

Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielny i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*, przyjęta w dniu 16 lutego 2021 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesnej pomocy, edukacji włączającej, modyfikacji i uzupełnienia systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności, dostęp do usług zdrowotnych oraz zwiększenie efektywności procesu leczenia, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Na szczeblu wojewódzkim głównym dokumentem strategicznym jest *Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030*, której projekt został przyjęty przez Zarząd Województwa Pomorskiego Uchwałą nr 107/221/21 z dnia 4 lutego 2021 r. W świetle zawartej w niej wizji, Województwo Pomorskie w 2030 roku to region dobrobytu, czysty, otwarty, spójny, innowacyjny oraz rozwijający się w sposób trwały. Cele strategiczne i przyporządkowane im cele operacyjne są następujące:

1. Trwałe bezpieczeństwo

- 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe
- 1.2. Bezpieczeństwo energetyczne
- 1.3. Bezpieczeństwo zdrowotne
- 1.4. Bezpieczeństwo cyfrowe

2. Otwarta wspólnota regionalna

- 2.1. Fundamenty edukacji
- 2.2. Wrażliwość społeczna
- 2.3. Kapitał społeczny
- 2.4. Mobilność

3. Odporna gospodarka

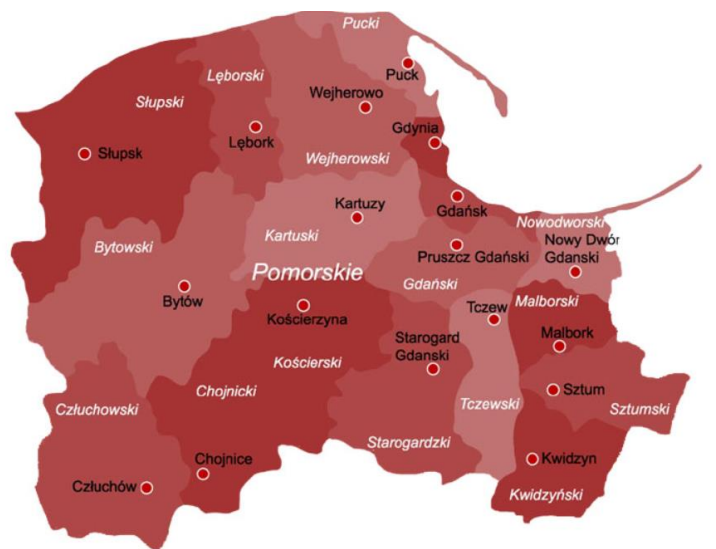
- 3.1. Pozycja konkurencyjna
- 3.2. Rynek pracy
- 3.3. Oferta turystyczna i czasu wolnego
- 3.4. Integracja z globalnym systemem transportowym

Wskazany wyżej dokument zawiera w sobie strategię polityki społecznej województwa pomorskiego, która stanowi jego integralną część i od 2021 roku nie będzie opracowywana odrębnie. Z tego względu warto przytoczyć główne działania określone w SRWP 2030, które będą realizowane na terenie województwa, a które uwzględnia również Strategia na poziomie gminnym. Są to m.in.: rozwój usług społecznych (w tym kadry i infrastruktury), w szczególności w formule zdeinstytucjonalizowanej; likwidacja barier instytucjonalnych i fizycznych w dostępie do wszystkich usług publicznych; aktywizacja i integracja społeczna i zawodowa grup wymagających szczególnego wsparcia, przede wszystkim osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich opiekunów, seniorów, osób z niepełnosprawnościami, kobiet, dzieci i młodzieży, realizacja programów w zakresie: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami, rozwoju ekonomii społecznej, współpracy z NGO, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy domowej, przeciwdziałania narkomanii oraz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

2. Charakterystyka powiatu kwidzyńskiego

Powiat kwidzyński leży w południowo-wschodniej części województwa pomorskiego i sąsiaduje z powiatami: sztumskim, tczewskim (w województwie pomorskim), świeckim, grudziądzkim (w województwie kujawsko-pomorskim) oraz iławskim (w województwie warmińsko-mazurskim). Zachodnią granicę powiatu stanowi rzeka Wisła. W skład powiatu wchodzi miasto Kwidzyn, miasto i gmina Prabuty, gmina Gardeja, gmina Kwidzyn, gmina Ryjewe oraz gmina Sadlinki. Obszar powiatu zajmuje 83 468 ha, natomiast gęstość zaludnienia w 2022 roku wynosiła tu 96,6 osób/km².

Rysunek 1. Powiat Kwidzyński na tle województwa pomorskiego

Źródło: <https://wczasypolskie.pl/powiaty-w-polsce-zadania-mapa-powiatow?start=8>

W końcu 2022 roku¹ powiat kwidzyński zamieszkiwany był przez 80 636 osób, co oznacza, że w porównaniu do 2020 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o 795 osób, tj. o 1%. W strukturze ludności dominowały kobiety, które w liczbie 40 811 stanowiły 50,6% ogółu ludności powiatu, podczas gdy mężczyźni to 49,4% (39 825 osób). W porównaniu do 2020 roku liczba kobiet zmniejszyła się o 335 (o 0,8%), a liczba mężczyzn o 460 (o 1,1%).

Współczynnik feminizacji w powiecie w całym okresie 2020-2022 kształtował się na poziomie 102, co oznacza, że na każdych 100 mężczyzn przypadały tu 102 kobiety. Na najwyższym poziomie wskaźnik ten kształtował się w 2022 roku w Kwidzynie, gdzie wynosił 109, a na najniższym w gminie wiejskiej Kwidzyn (95).

Biorąc pod uwagę liczbę ludności faktycznie zamieszkującej daną jednostkę samorządu terytorialnego, najliczniej zamieszkaną gminą w powiecie jest gmina miejska Kwidzyn, która w 2022 roku liczyła 37 175 mieszkańców, co stanowiło 46,1% ludności powiatu. W dalszej kolejności należy wskazać gminę Prabuty, liczącą 12 329 mieszkańców (15,3%), gminę wiejską Kwidzyn (11 351 osób; 14,1%), gminę Gardeja (8 130 osób; 10,1%), gminę Sadlinki (5 595 osób; 6,9%) oraz gminę Ryjewe (5 656 osób; 7,0%). W latach 2020-2022 wzrost liczby ludności

¹ Brak danych za 2023 rok – BDL GUS zostanie nimi zasilony w okresie czerwiec-lipiec 2024 r.

odnotowano w gminie Sadlinki (o 0,6%), gminie wiejskiej Kwidzyn (o 0,5%) oraz gminie Gardeja (o 0,1%). W pozostałych gminach liczba ludności w tym czasie zmniejszyła się.

Tabela 1. Ludność powiatu kwidzyńskiego według gmin w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Ogółem			Mężczyźni			Kobiety		
Powiat kwidzyński	81431	81024	80636	40285	40039	39825	41146	40985	40811
Kwidzyn	37869	37513	37175	18236	17986	17796	19633	19527	19379
Gardeja	8123	8139	8130	4112	4121	4122	4011	4018	4008
Kwidzyn gm. w.	11296	11337	11351	5788	5811	5818	5508	5526	5533
Prabuty	12491	12377	12329	6266	6234	6221	6225	6143	6108
Ryjewo	5690	5685	5656	2904	2899	2874	2786	2786	2782
Sadlinki	5962	5973	5995	2979	2988	2994	2983	2985	3001

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na spadek liczby ludności w powiecie wpływ miało przede wszystkim kształtowanie się przyrostu naturalnego, w tym w szczególności wzrost liczby zgonów w okresie pandemii Covid-19. W 2022 roku przyrost naturalny wynosił -322, przy czym liczba zgonów wynosiła 907, a liczba urodzeń żywych 585. Saldo migracji natomiast w całym analizowanym okresie kształtowało się na ujemnym poziomie. W 2022 roku wynosiło -132, co oznacza, że o tyle mniej osób zameldowało się w powiecie niż z niego wymeldowało. Dla porównania wartość salda migracji w 2020 roku to -89.

Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla powiatu kwidzyńskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Przyrost naturalny	-167	-311	-322
Urodzenia żywe	724	696	585
Zgony	891	1007	907
Saldo migracji	-89	-104	-132
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	32,3	33,2	34,1
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	23,6	24,6	25,5
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	15,8	16,4	17,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Istotnym aspektem w kontekście zmian ludnościowych jest również postępujące zjawisko „starzenia się” społeczeństwa. Stanowi ono efekt wydłużania się czasu życia ludzkiego, któremu sprzyja poprawa dostępności do ochrony zdrowia, szeroko zakrojona profilaktyka zdrowotna oraz lepsza jakość życia i warunki bytowe, przy jednoczesnym spadku bądź niewielkich wartościach przyrostu naturalnego. Społeczeństwo powiatu podlega temu procesowi, podobnie jak ludność województwa, Polski oraz państw Europy Zachodniej. Świadczą o tym przede wszystkim dane dotyczące odsetka mieszkańców według ekonomicznych grup wieku.

W latach 2020-2022 miało miejsce:

- ✓ spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z poziomu 20,3% do 20,0%;
- ✓ spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 60,2% do 59,7%;
- ✓ wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 19,5% do 20,3%.

Porównanie odsetka seniorów w ogólnej liczbie mieszkańców w roku 2020 i 2022 obrazuje zmiany, które nastąpiły w ciągu zaledwie trzech lat. Podczas gdy w 2020 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 32,3 seniorów, w 2022 roku wskaźnik ten wynosił już 34,1. Współczynnik obciążenia demograficznego zwiększył się z poziomu 23,6 do 25,5; natomiast odsetek osób w wieku 65 lat i więcej wzrósł z 15,8% do 17,0%. Spośród gmin wchodzących w skład powiatu, największym odsetkiem osób w poprodukcyjnym okresie życia charakteryzowała się gmina miejska Kwidzyn (22,9%), a w drugiej kolejności gmina Prabuty (21,0%). Na najniższym poziomie odsetek ten kształtował się w gminie Sadlinki (16,1%).

Wykres 1. Struktura ludności powiatu kwidzyńskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2022 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na sytuację społeczno-ekonomiczną powiatu istotny wpływ wywiera kondycja lokalnego rynku. Wyraża się ona m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności

gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

Na obszarze powiatu kwidzyńskiego w 2023 roku zarejestrowanych było 9 139 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do 2021 roku liczba ta wzrosła o 343, czyli o 3,9%, natomiast w odniesieniu do 2022 roku nastąpiło jej zwiększenie o 170 podmiotów (o 1,9%). Na każde 10 tysięcy mieszkańców w 2022 roku przypadało tu 1 112 podmiotów, natomiast w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wskaźnik ten wynosił 111 w przypadku ogółu podmiotów i 82 w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w powiecie kwidzyńskim w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	8796	8969	9139
- 0-9 pracowników	8482	8646	8824
- 10-49 pracowników	257	266	259
- 50-249 pracowników	50	50	49
- 250 i więcej pracowników	7	7	7
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	1086	1112	bd
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	109	111	bd
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	80	82	bd

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Największa liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowana jest w gminie miejskiej Kwidzyn – w 2023 roku były to 4 872 podmioty, stanowiące 53,3% wszystkich podmiotów z terenu powiatu. W drugiej kolejności są to podmioty z terenu gminy wiejskiej Kwidzyn – 1 347 podmiotów (14,7%) oraz z gminy Prabuty – 1 272 podmioty (13,9%).

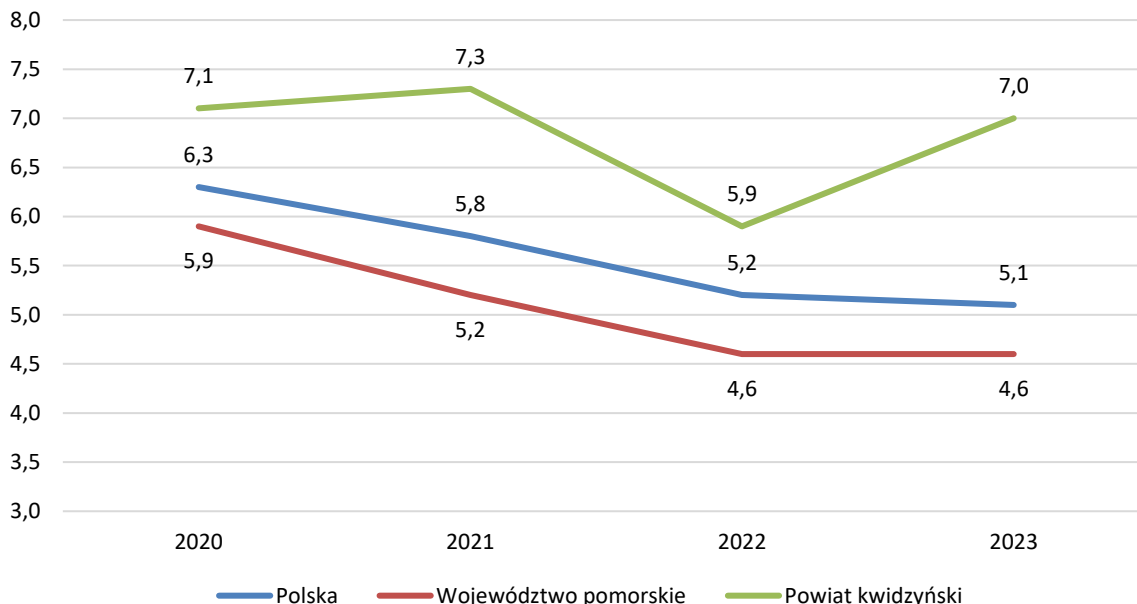
Warto zauważyć, że aż 96,6% podmiotów zarejestrowanych w powiecie stanowią podmioty zatrudniające do 9 osób, w tym osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą. W świetle danych GUS, w 2023 roku w powiecie funkcjonowało ponadto 259 podmiotów o liczbie pracowników w przedziale 10-49 (2,8% ogółu), 49 podmiotów zatrudniających od 50 do 249 osób (0,5%) oraz 7 podmiotów mających od 250 pracowników wzwyż (0,08%).

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo.

Na koniec grudnia 2023 roku w powiecie kwidzyńskim stopa bezrobocia wyniosła 7,0%, co oznacza, że była wyższa od jej wartości w województwie (o 2,4 punktu) i w Polsce (o 1,9 punktu). Od 2020 roku w kraju i województwie odnotowywany był jej spadek, natomiast

w powiecie wykazywała najpierw tendencję wzrostową, a zaczęła spadać od 2021 roku – do poziomu 5,9%, by w 2023 roku ponownie wzrosnąć do 7,0%.

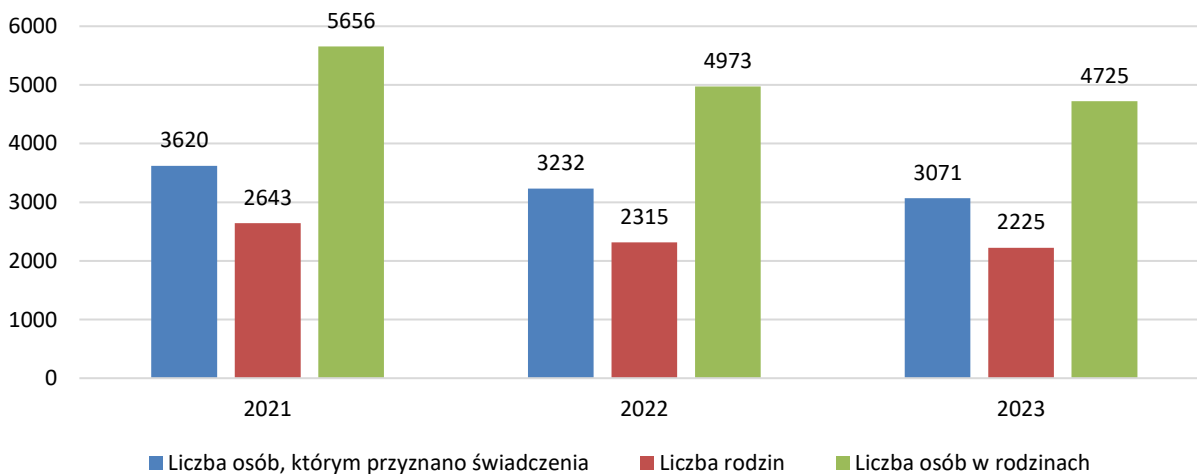
Wykres 2. Stopa bezrobocia w powiecie kwidzińskim na tle Polski i województwa pomorskiego w latach 2020-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Według danych ośrodków pomocy społecznej w 2023 roku świadczenia z pomocy społecznej w powiecie kwidzińskim otrzymało 3 071 osób z 2 225 rodzin, w których żyło łącznie 4 725 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba osób, którym przyznano świadczenia zmniejszyła się o 549, tj. o 15,2%, natomiast liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia spadła o 931, czyli o 16,5%. Liczba rodzin zmniejszyła się o 418, tj. o 15,8%.

Wykres 3. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z powiatu kwidzińskiego w latach 2021-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; potrzeba ochrony macierzyństwa; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; trudności w integracji osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy; zdarzenie losowe, sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	1 704	3 504	1 514	3 101	1 425	2 888
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	212	216	204	213	205	213
Potrzeba ochrony macierzyństwa	277	1 395	266	1 328	264	1336
- w tym wielodzietność	213	1 167	198	1 100	206	1146
Bezrobocie	957	2 569	859	2 314	805	2177
Niepełnosprawność	1 216	2 036	1 107	1 932	1 078	1 894
Długotrwała lub ciężka choroba	1 145	2 116	987	1 813	992	1 911
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	593	1 874	478	1 549	451	1 487
- w tym rodziny niepełne	274	861	219	687	191	628
- w tym rodziny wielodzietne	60	349	54	314	54	315
Przemoc w rodzinie / przemoc domowa	12	34	12	26	13	42
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	270	336	247	347	236	347
Narkomania	13	13	21	29	33	42
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	57	89	47	60	56	83
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	1	4
Zdarzenie losowe	12	39	29	66	19	33
Sytuacja kryzysowa	5	7	10	30	5	6
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	7	18	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Analiza danych pochodzących z ośrodków pomocy społecznej za 2023 rok pozwala stwierdzić, że do głównych powodów udzielania świadczeń mieszkańcom gmin powiatu kwidzyńskiego należy zaliczyć:

- 1) ubóstwo² – 1 425 rodzin (2 888 osób w rodzinach),
- 2) niepełnosprawność – 1 078 rodzin (1 894 osoby),
- 3) długotrwałą lub ciężką chorobę – 992 rodziny (1 911 osób),
- 4) bezrobocie – 805 rodzin (2 177osób),
- 5) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 451 rodzin (1 487 osób),
- 6) potrzebę ochrony macierzyństwa – 264 rodziny (1 336 osób), w tym potrzebę ochrony wielodzietności (206 rodzin, 1 146 osób).

Pozostałe powody korzystania ze wsparcia przez mieszkańców powiatu występują rzadziej lub wcale. W 2023 roku 236 rodzin (347 osób) korzystało z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, 205 rodzin (213 osób) otrzymywało pomoc z powodu bezdomności, 56 rodzin (83 osoby) z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, 33 rodziny (42 osoby) z powodu narkomanii, 13 rodzin (42 osoby) ze względu na przemoc, 19 rodzin (33 osoby) z powodu zdarzenia losowego, 5 rodzin (6 osób) z powodu sytuacji kryzysowej, a 1 rodzina (4 osoby) z powodu trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy.

² Ubóstwo nie jest samoistną przyczyną udzielenia pomocy społecznej – zawsze występuje przynajmniej z jednym innym powodem.

3. Infrastruktura społeczna

Instytucjonalny system wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Tworzą go więc przede wszystkim podmioty działające w sferze pomocy i integracji społecznej. Podstawową jednostką organizacyjną na szczeblu powiatu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kwidzynie. Jako jednostka organizacyjna samorządu powiatowego PCPR realizuje zadania z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej, wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, wynikające między innymi z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, a także przyjmowanych przez powiat dokumentów strategicznych i programów.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kwidzynie pełni rolę organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kwidzyńskim. W końcu 2023 roku w powiecie funkcjonowało 140 rodzin zastępczych, w których przebywało 262 wychowanków. Wśród nich było 88 rodzin zastępczych spokrewnionych, w których przebywało 109 dzieci, 32 rodziny zastępcze niezawodowe z 40 dzieci, 6 rodzin zastępczych zawodowych z 20 dzieci oraz 2 rodziny zawodowe specjalistyczne z 8 dzieci. W 12 funkcjonujących rodzinnych domach dziecka na dzień 31 grudnia 2023 roku umieszczonych było 85 dzieci.

Na terenie powiatu kwidzyńskiego instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie trzech Domów dla Dzieci – placówek opiekuńczo-wychowawczych, które zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokajają jego niezbędne potrzeby bytowe, rozwojowe, w tym emocjonalne, społeczne, religijne, a także zapewniają korzystanie z przysługujących na podstawie odrębnych przepisów świadczeń zdrowotnych i kształcenia. W biurze Centrum Domów dla Dzieci mieści się ponadto tzw. Niebieski Pokój, który służy również do indywidualnych zajęć terapeutycznych z dziećmi prowadzonych przez psychologa. W każdym z trzech Domów jest 14 miejsc.

Jednym z istotnych zadań powiatu jest udzielanie mieszkańcom pomocy w zakresie interwencji kryzysowej. Na terenie powiatu kwidzyńskiego funkcjonuje Ośrodek Interwencji Kryzysowej, który w 2023 roku prowadzony był przez Fundację Życ Zgodnie im. ks. Piotra Świtajskiego. Zadaniem Ośrodka jest świadczenie specjalistycznych usług, zwłaszcza psychologicznych i prawnych oraz organizowanie krótkoterminowego schronienia osobom, rodzinom z terenu powiatu kwidzyńskiego, które są ofiarami przemocy lub znajdującym się w innej sytuacji kryzysowej, w celu zapobiegania powstawania lub pogłębiania się dysfunkcji tych osób i rodzin. W OIK pomoc i wsparcie mogą uzyskać osoby oraz rodziny, których zdrowie i życie jest w kryzysie a także zagrożone z powodu przemocy, napięć emocjonalnych, zaburzeń psychicznych, nałogów, nagłych strat i zdarzeń losowych. Ośrodek realizuje swoje zadania poprzez pełnienie doraźnej natychmiastowej pomocy w ośrodku, zapewnienie całodobowego dyżuru telefonicznego informacyjno-interwencyjnego, prowadzenie indywidualnych konsultacji psychologicznych, prowadzenie porad prawnych, prowadzenie krótkoterminowego wsparcia terapeutycznego, prowadzenie wsparcia pedagogicznego, organizowanie warsztatów edukacyjnych, a także prowadzenie strony internetowej.

W ramach infrastruktury pomocy i wsparcia na terenie powiatu kwidzyńskiego funkcjonują dwa domy pomocy społecznej. Są to: Dom Pomocy Społecznej w Kwidzynie, dysponujący 115 miejscami oraz Dom Pomocy Społecznej „Słoneczne Wzgórze” w Ryjewie mający 180 miejsc.

Powiat Kwidzyński jest ponadto organem prowadzącym Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy, przeznaczonego dla 22 osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, spektrum autyzmu i zaburzeniami psychicznymi. Ośrodek jest prowadzony, na zlecenie powiatu, przez Fundację „Ja Tu Jestem”.

Na terenie powiatu kwidzyńskiego funkcjonują także dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej, łącznie dla 89 uczestników, w tym przy Fundacji „Misericordia” w Górkach dla 47 uczestników oraz przy Stowarzyszeniu Pomocy Społecznej „Słoneczne Wzgórze” w Ryjewie dla 42 uczestników. Warsztaty Terapii Zajęciowej to miejsce dla dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną, którzy posiadają orzeczenia o stopniu niepełnosprawności ze wskazaniem do terapii zajęciowej. W WTZ nabywają oni umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia oraz są przygotowywani do podjęcia pracy na miarę swoich potrzeb i możliwości.

Na poziomie gmin podstawowe zadania z zakresu pomocy i wsparcia na rzecz mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym wykonuje 6 ośrodków pomocy społecznej:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kwidzynie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kwidzynie;
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prabutach;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gardei;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sadlinkach;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ryjewie.

W zakresie profilaktyki problemu uzależnień na terenie każdej gminy działania prowadzą komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, natomiast w zakresie przemocy domowej – gminne zespoły interdyscyplinarne.

Istotne znaczenie w lokalnym systemie pomocy i wsparcia mają działania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Kwidzynie. Do zadań PUP należy w szczególności udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu zatrudnienia, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy, przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywanie analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

Powyższa lista nie wyczerpuje katalogu instytucji oferujących pomoc i wsparcie, bowiem w szerokim ujęciu system obejmuje również pozostałe instytucje rynku pracy, a także jednostki oświatowe i inne, które na co dzień współpracują ze sobą, ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów.

4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

Zgodnie z aktualnymi wymogami ustawowymi diagnoza sytuacji społecznej, będąca elementem strategii rozwiązywania problemów społecznych na szczeblu powiatu, powinna określać zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Są to usługi:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Jak już wspomniano w części dotyczącej infrastruktury społecznej powiatu kwidzyńskiego część usług dla jego mieszkańców realizują podmioty ekonomii społecznej. Można wśród nich wskazać m.in.:

- Fundację Życ Zgodnie im. ks. Piotra Świtajskiego – prowadzi Ośrodek Interwencji Kryzysowej;
- Fundację „Ja Tu Jestem” – prowadzi Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy;
- Fundację „Misericordia” – prowadzi Warsztat Terapii Zajęciowej;
- Stowarzyszenie Pomocy Społecznej „Słoneczne Wzgórze” – prowadzi Warsztat Terapii Zajęciowej.

Główne cele i zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi określa program współpracy. W 2023 roku obowiązywał „Roczny program współpracy na rok 2023 z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, przyjęty dnia 24 października 2022 r. uchwałą Nr XXXIX/206/2022 Rady Powiatu Kwidzyńskiego. Współpraca z organizacjami pozarządowymi miała charakter zarówno finansowy, jak i pozafinansowy. Zgodnie z wymogami prawa odbywała się w ramach wspierania realizacji zadań samorządu powiatowego.

W 2023 roku ogłoszono konkursy ofert w trzech zakresach:

- kultury fizycznej i sportu,
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji,
- pomocy społecznej oraz wspierania osób niepełnosprawnych.

W ich ramach 23 organizacje złożyły 34 oferty. Ze wszystkimi oferentami zostały zawarte umowy na łączną kwotę dotacji 1 163 338,00 zł, która była większa od kwoty dotacji w 2022 roku o 259 542,00 zł (o 22,3%). W ramach zadań zleconych w 2023 roku były zadania z zakresu pomocy społecznej oraz wspierania osób niepełnosprawnych, w tym:

- Prowadzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej – Fundacja „Żyć Zgodnie” (110 000,00 zł);
- Wspomaganie umiejętności porozumiewania się – likwidacja barier w komunikowaniu się dzieci i młodzieży niepełnosprawnych lub zagrożonych niepełnosprawnością i ich rodziców z terenu powiatu kwidzyńskiego – Stowarzyszenie Rehabilitacyjne Centrum Rozwoju Porozumiewania (48 000,00 zł);
- Prowadzenie Ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi – Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy w Kwidzynie (umowa wieloletnia od 2018 r.) – Fundacja „Ja tu jestem” (772 338,00 zł).
- Prowadzenie mieszkania treningowego przy ul. Zamkowa Góra 8 w Kwidzynie dla 12 pełnoletnich osób ze spektrum autyzmu lub z niepełnosprawnością intelektualną w ramach trwałości projektu „Utworzenie mieszkania wspomaganego wraz z usługą opiekuńczą, asystencką i treningiem samodzielności”, który był realizowany w latach 2022-2023 i współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 – Stowarzyszenie na rzecz Osób z Autyzmem „SNOA” (132 000,00 zł);
- Spotkania na temat naturalnego wspierania zdrowia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin - Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Drogowskaz Serc” w Barcicach (4 700, 00 zł);
- Edukacja prozdrowotna osób z niepełnosprawnością jako szansa na zdrowe i aktywne społeczeństwo – Stowarzyszenie „Seniorzy 50+” (2 160,00 zł);
- 30 lat działalności Warsztatu Terapii Zajęciowej w Kwidzynie – kierunki rozwoju i nowe wyzwania – Fundacja Misericordia (4 000,00 zł);
- Weekendowa forma wsparcia – Stowarzyszenie na rzecz Osób z Autyzmem „SNOA” (7 690,00 zł).

Działania w zakresie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych są ponadto zlecane przez PCPR w Kwidzynie. W 2023 roku zawarto w tym zakresie 22 umowy, w tym na działania takie jak wycieczki, festyny rodzinne, spływ kajakowy, wieczór kolęd, biwak i inne. łączna kwota dotacji wynosiła 67 989,00 zł.

Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług na terenie powiatu wydaje się dość duża, na co wskazuje m.in. prowadzenie placówek przez organizacje pozarządowe w ramach

zadania zleconego. Ogólnie działalność organizacji pozarządowych zwiększa dostępność mieszkańców powiatu do usług społecznych, przy czym należy mieć na uwadze, że mogą to być organizacje zarówno mające siedzibę na terenie powiatu, jak i pochodzące z innych powiatów. Wiele jest wśród nich organizacji, które realizują usługi dla wybranej grupy osób bądź na niewielką skalę w swojej społeczności. Należy je również mieć na uwadze jako podmioty, które mogą stać się partnerami w realizacji usług społecznych.

5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej

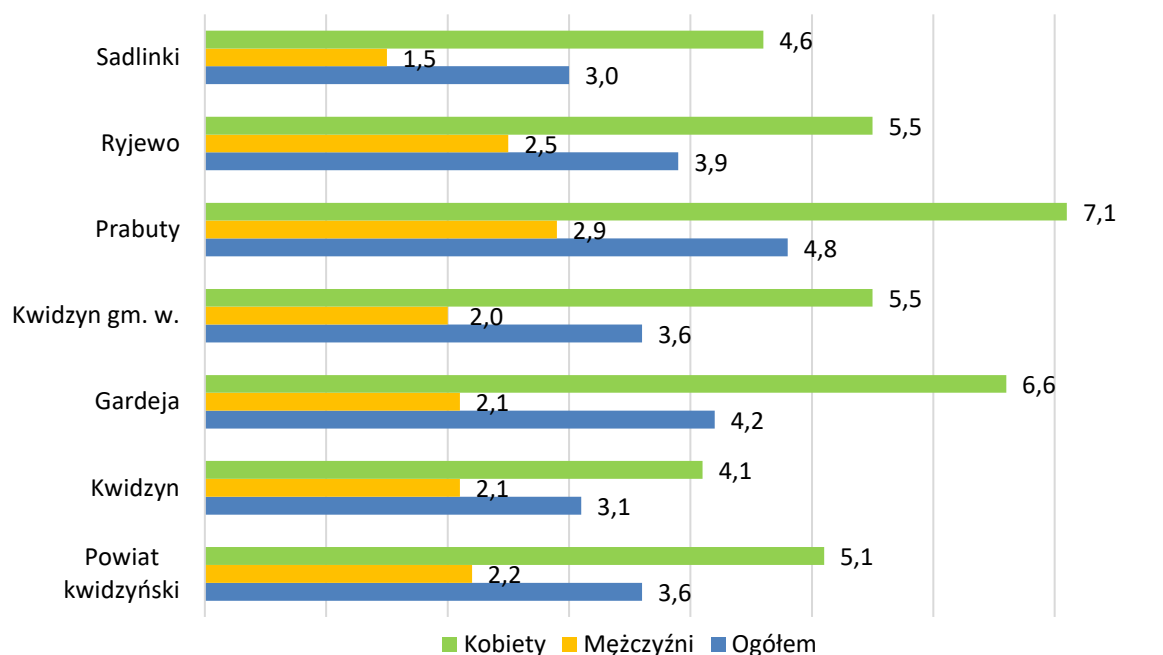
5.1. Aktywizacja zawodowa

Aktywizacja zawodowa obejmuje szereg działań podejmowanych w celu zapewnienia równowagi na rynku pracy, z jednej strony poprzez oddziaływanie na osoby bezrobotne i bierne zawodowo, a z drugiej poprzez wspieranie pracodawców ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności skierowanych do osób z grup defaworyzowanych.

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Mowa w tym przypadku o tzw. bezrobociu rejestrowanym, jednak warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w urzędzie pracy to jedynie część mieszkańców powiatu, którzy nie posiadają zatrudnienia. Pozostałe to osoby bezrobotne nie zarejestrowane (poszukujące pracy we własnym zakresie) oraz osoby bierne zawodowo, które nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji, stan zdrowia uniemożliwiający podjęcie aktywności zawodowej, opiekę nad dziećmi i/lub innymi osobami zależnymi, czasem też niechęć do oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej. Oddzielną grupę stanowią zaś osoby pracujące w *szarej strefie*, czyli zatrudnione bez umowy o pracę lub innej legalnej formy zatrudnienia.

Liczba bezrobotnych z terenu powiatu kwidzyńskiego zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kwidzynie na koniec 2023 roku wynosiła 2 063 osoby, w tym 757 osób z Kwidzyna, 409 osób z gminy Prabuty, 282 osoby z gminy wiejskiej Kwidzyn, 271 osób z gminy Gardeja, 185 osób z gminy Ryjewo oraz 159 osób z gminy Sadlinki.

Wykres 4. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie kwidzyńskim w 2022 roku (w %)

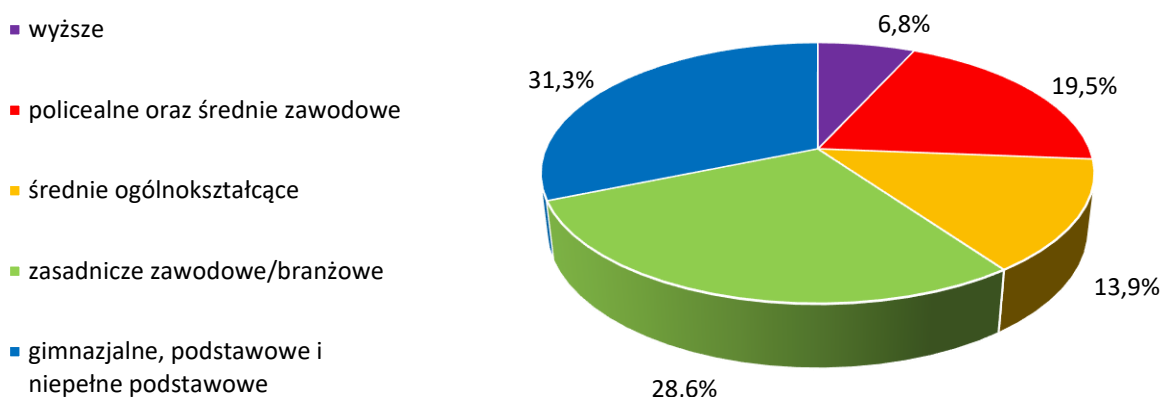
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Informacji o poziomie aktywności zawodowej mieszkańców powiatu oraz poszczególnych gmin dostarcza w szczególności wskaźnik odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W powiecie kwidzyńskim w 2022 roku³ wynosił on 3,6%. Na niższym poziomie kształtował się w Kwidzynie (3,1%) i w gminie Sadlinki (3,0%), na takim samym jak w powiecie był w gminie wiejskiej Kwidzyn, natomiast wyższe wartości przyjął w gminie Ryjewo (3,9%), gminie Prabuty (4,8%) oraz gminie Gardeja (4,2%).

W trudniejszym położeniu na lokalnym rynku pracy są kobiety, które w 2023 roku w liczbie 1 316 stanowiły 63,8 % bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie. Ich odsetek w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2022 roku wynosił 5,1%, podczas gdy w przypadku mężczyzn kształtował się na poziomie 2,2%. We wszystkich gminach powiatu wartość tego wskaźnika kształtuje się w podobny sposób, wskazując na mniejszą aktywność zawodową kobiet.

Nie tylko płeć okazuje się być czynnikiem różnicującym dostęp do rynku pracy. Duży wpływ na to ma również poziom wykształcenia. Na koniec 2023 roku 31,3% bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe bądź niepełne podstawowe, w dalszej kolejności należy wskazać osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub branżowym (28,6%), policealnym oraz średnim zawodowym (19,5%), średnim ogólnokształcącym (13,9%) oraz wyższym (6,8%).

Wykres 5. Bezrobotni w powiecie kwidzyńskim według wykształcenia (31 grudnia 2023)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

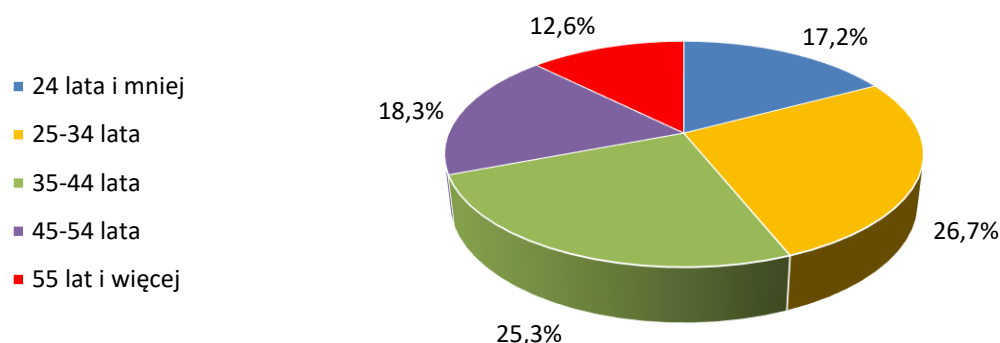
Bezrobocie w szczególności dotyczy osoby młode, w wieku potencjalnie największej aktywności zawodowej. W powiecie kwidzyńskim na koniec 2023 roku osoby do 34 roku życia stanowiły 43,9% ogółu bezrobotnych, przy czym bezrobotni w wieku do 24 lat stanowili 17,2% wszystkich zarejestrowanych, natomiast bezrobotni w przedziale wiekowym od 25 do 34 lat aż 26,7%. Dość dużą grupę stanowiły również osoby w wieku 35-44 lata (25,3%).

Aktywizacja zawodowa osób w najmłodszych kategoriach wiekowych jest trudna, ponieważ często nie posiadają one kwalifikacji zawodowych oraz doświadczenia zawodowego odpowiadającego potrzebom pracodawców. Z drugiej strony, młodzi ludzie często nie znają lokalnego rynku pracy, mają też wygórowane oczekiwania, w tym płacowe, oraz brakuje im odpowiedniej motywacji i nawyków ważnych w pracy. Należy jednak zwrócić też uwagę na to,

³ Brak danych za 2023 rok.

że 30,9% zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2023 roku stanowiły osoby od 45 roku życia wzwyż, którym coraz trudniej jest znaleźć zatrudnienie ze względu na wiek czy kwalifikacje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy.

Wykres 6. Bezrobotni w powiecie kwidzyńskim według wieku (31 grudnia 2023)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wpływ istniejących na rynku pracy barier oraz czynników utrudniających podjęcie zatrudnienia, może znaleźć odzwierciedlenie w wydłużaniu się okresu pozostawania mieszkańców w rejestrach powiatowego urzędu pracy. W końcu 2023 roku dłużej niż 12 miesięcy w rejestrze PUP w Kwidzynie zarejestrowanych było 38,1% bezrobotnych, natomiast dłużej niż 24 miesiące – 24,9%. Pozytywne jest jednak to, że aż 46,0% stanowiły w tym czasie osoby pozostające w rejestrze nie więcej niż 6 miesięcy.

Bezrobocie stanowi jeden z dominujących powodów korzystania przez mieszkańców powiatu z pomocy społecznej. W 2023 roku z tego powodu wsparcie z tego tytułu otrzymało 805 rodzin, w których było 2 177 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 152, tj. o 15,9%, natomiast liczba osób spadła o 392, czyli o 15,3%. Najwięcej rodzin korzystało w 2023 roku z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w Kwidzynie (288), a najmniej w gminie Ryjewo (46).

Tabela 5. Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat kwidzyński	957	2569	859	2314	805	2177
Kwidzyn	394	976	319	792	288	730
Gardeja	130	367	123	331	119	313
Kwidzyn gm. w.	110	245	94	205	85	179
Prabuty	213	621	224	654	219	647
Ryjewo	64	208	58	188	46	145
Sadlinki	46	152	41	144	48	163

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Osoby zarejestrowane w urzędzie pracy obejmowane są szeregiem usług i instrumentów rynku pracy, które mają pomóc im nabyć doświadczenie zawodowe i kwalifikacje adekwatne do potrzeb rynku pracy, zwiększyć kompetencje interpersonalne i motywację do podjęcia zatrudnienia, a w konsekwencji wesprzeć w znalezieniu pracy. Obecny rynek pracy z jednej strony wydaje się otwarty na osoby aktywne i zmotywowane, które najczęściej w dość krótkim czasie znajdują zatrudnienie.

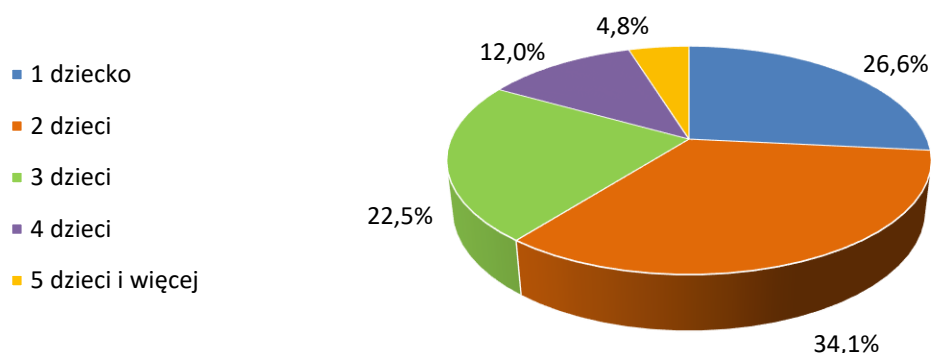
Z drugiej jednak strony część osób zarejestrowanych to osoby przez wiele lat bierne zawodowo, nie mające motywacji do podjęcia pracy, doświadczające barier edukacyjnych i komunikacyjnych, wykazujące się roszczeniową postawą bądź których stan zdrowia nie pozwala na podjęcie zatrudnienia. Zwykle zostają one dłużej w rejestrze urzędu pracy, a ich aktywizacja nie przynosi długoterminowych efektów. Trudno obecnie prognozować też jakie skutki dla lokalnego rynku pracy przyniesie stan epidemii, a także wojna na Ukrainie i związany z nią napływ uchodźców do Polski. Istotna będzie jednak ścisła współpraca instytucji rynku pracy oraz jednostek pomocy i integracji społecznej, a także położenie większego nacisku w polityce społecznej na promowanie aktywności i przedsiębiorczości.

5.2. Rodzina i dziecko

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje, m.in.: opiekuńczą, wychowawczą, emocjonalno-ekspresyjną oraz materialno-ekonomiczną. Co istotne, rodzina nie jest tworem odizolowanym od świata, lecz działającym w określonym otoczeniu (prawnym, instytucjonalnym, ekonomicznym, społeczno-kulturowym), które narzuca propagowane style życia, określa oczekiwania wobec osób, a także determinuje możliwości egzystencjalne. To właśnie ze środowiska, w którym funkcjonuje rodzina, pochodzi wiele zasobów oraz możliwości, z których korzystają jej członkowie, ale również płynie szereg zagrożeń oraz czynników utrudniających prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Dysfunkcjonalność rodzin, która oznacza ich nieprzystosowanie do pełnienia przypisanych funkcji, stanowi poważne wyzwanie dla lokalnej polityki społecznej. Przenosi bowiem na państwo oraz na społeczeństwo potrzebę (konieczność) zapewnienia odpowiedniej ochrony i pomocy zwłaszcza dzieciom wychowującym się w niewydolnych rodzinach biologicznych albo pozbawionym opieki rodziców.

Z pomocy społecznej udzielanej przez ośrodki pomocy społecznej działające na terenie powiatu kwidzyńskiego w 2023 roku skorzystały łącznie 2 482 rodziny, spośród których 780 to rodziny z dziećmi (31,4%). Najczęściej były to rodziny z 2 dziećmi, które w liczbie 269 stanowiły 34,1% ogółu, a w dalszej kolejności rodziny z 1 dzieckiem (210; 26,6%) oraz z 3 dziećmi (178; 22,5%). Mniejsze odsetki stanowiły rodziny z 4 dziećmi (12,0%) oraz 5 i większą liczbą potomstwa (4,8%). Wśród rodzin z dziećmi były 293 rodziny niepełne. Rodziny w powiecie kwidzyńskim najczęściej korzystają z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Wykres 7. Rodziny z dziećmi korzystające z pomocy i wsparcia w ramach OPS w powiecie kwidzyńskim w 2023 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w 2023 roku stanowiła powód udzielania pomocy społecznej 451 rodzinom, wśród nich było 191 rodzin niepełnych oraz 54 rodziny wielodzietne. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności opiekuńczo-wychowawczej zmniejszyła się o 142 (o 23,9%), natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 387 (o 20,7%). Najwięcej rodzin korzystało z pomocy społecznej w 2023 roku z tego powodu w gminie Prabuty (234), natomiast najmniej w gminie wiejskiej Kwidzyn (7).

Tabela 6. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat kwidzyński	593	1874	478	1549	451	1487
Kwidzyn	178	545	125	398	103	383
Gardeja	56	262	48	211	45	191
Kwidzyn gm. w.	14	52	5	17	7	28
Prabuty	292	772	244	668	234	605
Ryjewo	11	49	12	50	14	59
Sadlinki	42	194	44	205	48	221

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa wsparciem ośrodków pomocy społecznej w 2023 roku objęte były 264 rodziny, w tym 206 z powodu potrzeby ochrony wielodzietności. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tego tytułu zmniejszyła się o 13, tj. o 4,7%, natomiast liczba osób spadła o 59, tj. o 4,2%. Najwięcej rodzin otrzymujących wsparcie z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w 2023 roku mieszkało w gminie Prabuty (124), natomiast nikt nie korzystał z pomocy społecznej z tego powodu w gminie Ryjewo.

Tabela 7. Potrzeba ochrony macierzyństwa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat kwidzyński	277	1395	266	1328	264	1336
Kwidzyn	94	492	86	442	84	426
Gardeja	21	91	21	87	18	79
Kwidzyn gm. w.	24	125	20	107	21	109
Prabuty	126	618	126	619	124	624
Ryjewo	0	0	0	0	0	0
Sadlinki	12	69	13	73	17	98

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu jej marginalizacji i degradacji społecznej, dążeniu do reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami.

W sytuacji gdy pomimo otrzymanego wsparcia rodziny nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej, sprawowanej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej⁴. Jak wynika ze sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kwidzynie, większość rodzin zastępczych w powiecie stanowią rodziny zastępcze spokrewnione, tj. rodziny, w których opiekunami dzieci są dziadkowie bądź rodzeństwo. Według stanu na koniec grudnia 2023 roku w powiecie funkcjonowało 88 takich rodzin, w których było umieszczonych 109 dzieci. W dalszej kolejności były 32 rodziny zastępcze niezawodowe (40 dzieci), 6 rodzin zastępczych zawodowych (20 dzieci) oraz 2 rodziny zawodowe specjalistyczne (8 dzieci). W 12 funkcjonujących rodzinnych domach dziecka umieszczonych było 85 dzieci. Łącznie w tym czasie funkcjonowało 140 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, w których przebywało 262 dzieci. W latach 2021-2023 liczba rodzin zastępczych zwiększyła się o 2, przy czym zwiększyła się liczba rodzin zastępczych niezawodowych (o 3) i spadła liczba rodzinnych domów dziecka (o 1). W powiecie nie funkcjonuje pogotowie rodzinne, a dzieci w trybie natychmiastowym są umieszczane w rodzinnych domach dziecka i rodzinach zawodowych.

⁴ Należy jednak podkreślić, iż potrzeba sprawowania pieczy zastępczej nie zawsze powstaje wtedy, gdy rodzice dzieci nie chcą lub nie potrafią wypełniać swoich obowiązków rodzicielskich. Może bowiem wynikać również z różnych sytuacji życiowych oraz zdarzeń losowych, takich jak śmierć lub ciężka choroba rodzica/ów.

Tabela 8. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kwidzyńskim w 2023 roku (31 grudnia 2023)

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Rodziny zastępcze spokrewnione	88	112	89	115	88	109
Rodziny zastępcze niezawodowe	29	40	30	39	32	40
Rodziny zastępcze zawodowe	6	17	8	21	6	20
Rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne	2	5	2	5	2	8
Rodzinne domy dziecka	13	78	12	77	12	85
RAZEM	138	252	141	257	140	262

Źródło: dane PCPR w Kwidzynie.

Dzieci umieszczane są w pieczy zastępczej głównie z takich powodów jak uzależnienia rodziców od alkoholu oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, natomiast w mniejszym stopniu z uwagi na sieroctwo i pólsieroctwo, przemoc domową, niepełnosprawność przynajmniej jednego rodzica, długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz pobytu za granicą co najmniej jednego z rodziców. W ciągu 2023 roku do pieczy, rodzinnej oraz instytucjonalnej, skierowanych zostało 73 dzieci, a odpłynęło 38 dzieci poniżej 18 roku życia oraz 26 dzieci powyżej 18 lat.

Do rodziny naturalnej powróciło 5 dzieci.

W 2023 roku PCPR w Kwidzynie objęło procesem usamodzielnienia 43 wychowanków rodzinnej i 12 instytucjonalnej pieczy zastępczej – świadczenia z tytułu procesu usamodzielniania wypłacono łącznie 55 osobom. Wśród 43 osób usamodzielnianych z rodzinnej i 9 osób z instytucjonalnej pieczy zastępczej otrzymało pomoc na kontynuowanie nauki, 2 osoby studiowały na wyższych uczelniach. Ponadto młodzież usamodzielniana kontynuowała również naukę w szkołach policealnych, liceach ogólnokształcących, technikach, zasadniczych szkołach zawodowych oraz szkołach specjalnych i kursach zawodowych. W tym czasie 18 osób otrzymało pomoc pieniężną na usamodzielnienie, a 10 osób – pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

5.3. Niepełnosprawność i zdrowie psychiczne

W świetle art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w sensie prawnym terminem niepełnosprawność określa się „trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. We współczesnej literaturze przedmiotu pojawia się również ujęcie socjopolityczne, które rozróżnia upośledzenie czy uszkodzenie funkcjonowania narządu lub organizmu człowieka od niepełnosprawności rozumianej jako niekorzyści lub ograniczenia aktywności będące wynikiem takiej organizacji społeczeństwa, która nie bierze pod uwagę potrzeb, oczekiwań

i możliwości ludzi niepełnosprawnych. Innymi słowy, w tym ujęciu niepełnosprawność jest bardziej rezultatem istnienia różnych barier oraz niedostosowania stosunków władzy i społeczeństwa niż zdeterminowana biologicznie⁵. Niepełnosprawność miewa różnorodne przejawy, wiąże się bowiem z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną lub psychofizyczną, jak również z trudnościami w komunikowaniu się oraz w funkcjonowaniu w społeczeństwie. Wśród głównych jej przyczyn można wskazać wady wrodzone, przewlekłe choroby, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej w przebiegu procesu starzenia się organizmu. Niepełnosprawność może wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Z uwagi na wysoką skalę występowania problemu w populacji, niepełnosprawność stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla polityki społecznej państwa i samorządów lokalnych. W świetle Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku w powiecie kwidzyńskim zamieszkiwało 11 201 osób niepełnosprawnych, w tym 8 166 osób niepełnosprawnych prawnie oraz 3 035 osób niepełnosprawnych tylko biologicznie. Spośród nich 6 053 osoby były w wieku poprodukcyjnym, 4 420 osób w wieku produkcyjnym oraz 728 osób w wieku przedprodukcyjnym.

W 2023 roku do Powiatowego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Malborku mieszkańcy powiatu kwidzyńskiego złożyli 2 214 wniosków o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności (do 16 roku życia) i stopniu niepełnosprawności (osoby powyżej 16 roku życia). Zespół wydał łącznie 2 048 orzeczeń, a ponadto wydano 591 legitymacji osoby niepełnosprawnej oraz 488 kart parkingowych dla osoby niepełnosprawnej.

W zakresie rehabilitacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami PCPR udziela wsparcia ze środków PFRON w postaci dofinansowania uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, a także dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

W 2023 roku dofinansowano uczestnictwo 207 osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych oraz 374 osoby w zakresie zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Ponadto dofinansowano 18 wniosków na zakup sprzętu rehabilitacyjnego oraz 28 wniosków w zakresie likwidacji barier architektonicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami, 16 wniosków w zakresie likwidacji barier technicznych oraz 12 wniosków dotyczących likwidacji barier w komunikowaniu się.

Niepełnosprawność stanowi jeden z dominujących powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom powiatu. W 2023 roku z pomocy z tego tytułu skorzystało 1 078 rodzin, w których były 1 894 osoby. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin spadła o 138, tj. o 11,3%, natomiast liczba osób w rodzinach zmniejszyła się o 142, tj. o 7,0%. Najwięcej rodzin korzystało z pomocy ze względu na niepełnosprawność w 2023 roku w Kwidzynie (407), a najmniej w gminie Sadlinki (48).

⁵ Por. C. Barnes, G. Mercer, *Niepełnosprawność*, tłum. P. Morawski, Warszawa 2008, s. 18-20.

Tabela 9. Niepełnosprawność jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat kwidzyński	1216	2036	1107	1932	1078	1894
Kwidzyn	510	786	446	723	407	675
Gardeja	130	261	128	253	124	255
Kwidzyn gm. w.	145	224	135	216	142	217
Prabuty	319	570	282	530	298	573
Ryjewo	68	121	70	139	59	101
Sadlinki	44	74	46	71	48	73

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Mieszkańcy powiatu korzystają z pomocy społecznej również z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W 2023 roku wsparcie z tego tytułu otrzymywały 992 rodziny, w których było 1 911 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 153, tj. o 13,4%, natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 205, tj. o 9,7%. Najwięcej rodzin korzystało z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w Kwidzynie (249), a najmniej w gminie Ryjewo (3).

Tabela 10. Długotrwała i ciężka choroba jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat kwidzyński	1145	2116	987	1813	992	1911
Kwidzyn	363	667	269	488	249	454
Gardeja	137	290	127	266	126	288
Kwidzyn gm. w.	170	277	161	254	159	265
Prabuty	449	841	410	778	433	867
Ryjewo	6	6	5	7	3	9
Sadlinki	20	35	15	20	22	28

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Mieszkańcom, którzy doświadczają problemu niepełnosprawności oraz przewlekłej choroby, gminy organizują usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki.

W 2023 roku ośrodki pomocy społecznej zapewniały usługi opiekuńcze 226 mieszkańcom powiatu, w 2022 roku były to 242 osoby, a w 2021 roku 299 osób.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia przez gminę w domu pomocy społecznej. W 2023 roku gminy powiatu kwidzyńskiego ponosiły odpłatność za 225 osób przebywających w DPS-ach, w 2022 roku było to 227 osób, a w 2021 roku 222 osoby.

Powiat realizuje wsparcie osób z niepełnosprawnościami również poprzez program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”. W edycji z 2023 roku powiat objął usługami asystenckimi 33 osoby niepełnosprawne, w tym 18 osób legitymujących się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, również z niepełnosprawnością sprzężoną; 7 osób legitymujących się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności (bez sprzężeń) oraz 8 osób legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Natomiast w ramach programu „Opieka wytchnieniowa” wsparciem objęto 7 osób.

Istotnym zagadnieniem, które należy wyodrębnić, jest kwestia zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu. Temat ten został podjęty podczas pierwszego w Polsce badania epidemiologicznego zaburzeń psychicznych pt.: „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej” (EZOP Polska), przeprowadzonego w 2012 roku. Wyniki wskazywały, że potencjalnymi pacjentami systemu opieki psychiatrycznej w Polsce mogło być łącznie od 6 do 7,5 mln osób. Największą grupę zaburzeń stanowiły zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych (12,8%), przy czym aż 11,9% to zaburzenia stanowiące następstwa nadużywania alkoholu. Na kolejnych miejscach wskazywane były zaburzenia nerwicowe (ok. 10%), impulsywne zaburzenia zachowania (3,5%) oraz zaburzenia nastroju (3,5%), w tym aż 3% stanowiła depresja⁶. Gminy z terenu powiatu zapewniają osobom z zaburzeniami psychicznymi specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W 2023 roku objętych nimi było 57 osób, w 2022 roku 69 osób, a w 2021 roku 54 osoby.

Powyższe liczby wskazują na skalę potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi, w obszarze likwidacji barier. Wyzwania, z którymi na co dzień borykają się te osoby, to nie tylko utrudniony dostęp do dóbr i usług publicznych, wynikający z barier urbanistycznych, architektonicznych i komunikacyjnych, ale także izolacja społeczna oraz niski poziom świadomości społecznej na temat potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym panujących stereotypów i uprzedzeń. Istotna jest również kwestia aktywności zawodowej, która pozostaje na dość niskim poziomie z różnych względów, zarówno indywidualnych, takich jak stan zdrowia czy cechy osobowościowe, jak i zewnętrznych związanych z uwarunkowaniami rynku pracy, komunikacyjnymi i dostępnością przestrzeni publicznej dla osób o różnych rodzajach niepełnosprawności.

⁶ https://ezop.edu.pl/wp-content/uploads/2019/07/EZOP-I_Raport_min.pdf

5.4. Sytuacja osób starszych

Granice starości są bardzo płynne, mają wymiar indywidualny dla każdego człowieka, ponieważ z innym tempem przebiega proces starzenia się (zależy to od czynników genetycznych, stylu życia, wpływów środowiskowych). Można jednak przyjąć, że wiek 60-69 lat to okres początkowej starości. Już wtedy następuje spadek zdolności adaptacyjnych organizmu, większa podatność na choroby i niepełnosprawność, a także ograniczenie samodzielności życiowej.

Indywidualna sytuacja poszczególnych osób starszych jest bardzo zróżnicowana w zależności m.in. od cech osobowościowych, statusu materialnego, miejsca zamieszkania, poziomu sprawności organizmu, wsparcia rodziny. Zasadniczo jednak seniorzy zmagają się z problemami takimi jak przewlekłe i/lub ciężkie choroby, trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji, bariery architektoniczne, niskie emerytury i świadczenia socjalne, samotność, stereotypy i dyskryminacja społeczna.

Szczególnie trudna jest sytuacja osób w podeszłym wieku, przewlekłe chorych, które ze względu na długookresowe lub trwałe upośledzenie funkcji organizmu, dla zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych wymagają pomocy innych osób. Pomoc ta jest realizowana zarówno w systemie pomocy społecznej (m.in. w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, dziennych usług świadczonych w ośrodkach wsparcia, całodobowych usług świadczonych w domach pomocy społecznej oraz w rodzinnych DPS-ach), jak i systemie ochrony zdrowia (np. w postaci długoterminowej opieki pielęgniarskiej w domu albo opieki stacjonarnej oferowanej przez zakład opiekuńczo-leczniczy lub pielęgnacyjno-opiekuńczy).

Według danych BDL GUS, na koniec 2022 roku w powiecie kwidzyńskim mieszkało 8 450 osób w wieku od 70 lat wzwyż oraz 1 241 osób w wieku 85 lat i więcej. W analizowanym roku mieszkańcy w wieku 60-64 lat stanowili 6,4% ogółu społeczeństwa; mieszkańcy w wieku 65-69 lat 6,5%; mieszkańcy powyżej 70 roku życia 10,5%, a od 85 lat wzwyż 1,5%.

Pomimo iż odsetek osób w wieku powyżej 85 lat wydaje się niewielki, to trzeba pamiętać, że są to osoby o bardzo zróżnicowanym statusie społecznym i sytuacji finansowej, a także o różnym stanie zdrowia oraz kondycji. Na ich funkcjonowanie może również wpływać dostępność usług społecznych, miejsce zamieszkania i inne czynniki, które powodują, że osoby starsze

są w mniejszym lub większym stopniu zagrożone wykluczeniem społecznym. Sytuacja seniorów nierzadko zmusza ich do korzystania z pomocy społecznej – w 2023 roku w ramach OPS powiatu kwidzyńskiego pomocy i wsparcia udzielono 407 rodzinom emerytów i rencistów, wśród których aż 305 osób prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. W tym czasie wypłacono też 708 zasiłków stałych, w tym 611 dla osoby samotnie gospodarującej.

Prognozowane postępowanie zjawiska „starzenia się” społeczeństwa będzie wymagało systematycznego rozwoju środowiskowych form wsparcia m.in. w postaci dziennych domów pobytu, klubów seniora, a także usług opiekuńczych. Wysiłek instytucji publicznych i organizacji obywatelskich powinien zostać położony również na kreowanie warunków aktywności społecznej, sprzyjających dobrostanowi psychofizycznemu oraz pomyślnemu starzeniu się. Działania te powinny być prowadzone równoległe z rozwojem systemu ochrony zdrowia

w powiecie oraz działaniami ukierunkowanymi na zwiększanie świadomości społecznej oraz odpowiedzialności ludności za „zdrowe starzenie się”.

Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze potrzebę zmiany postrzegania roli seniorów w społeczeństwie. Osoby w wieku od 60 lat wzywać to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

5.5. Osoby i rodziny w kryzysie

Kryzys oznacza stan nierównowagi wewnętrznej i jest związany z wydarzeniami życiowymi, wymagającymi istotnych zmian i rozstrzygnięć. Charakteryzuje się tym, że ma swój początek i koniec, zakłada się, że jest sytuacją przejściową, którą można przezwyciężyć. Osoba lub rodzina dotknięta kryzysem często nie jest jednak w stanie pokonać przeszkód, a przedłużające się trudności mogą powodować zniechęcenie oraz utratę wiary we własne siły i możliwości.

Jednym z czynników, który może generować sytuacje kryzysowe, jest uzależnienie. W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, stanowi ono stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie.

Uzależnienie w kontekście dysfunkcji społecznych należy jednak rozumieć szerzej i dwojako – jako silną i nabytą potrzebę 1) zażywania konkretnych substancji takich jak alkohol (alkoholizm), narkotyki (narkomania) czy lekarstwa (lekomania); 2) wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, robienie zakupów, granie w gry komputerowe). W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Specyfika problemu uzależnień powoduje, że dokładne określenie jego skali i zasięgu nie jest możliwe, szczególnie w przypadku alkoholizmu czy narkomanii. Osoby nimi dotknięte lub członkowie ich rodzin mogą przez długi czas nie uświadamiać sobie jego istnienia, mogą też chcieć ukrywać go ze względu na obawę przed ostracyzmem społecznym. Dane oraz badania społeczne przeprowadzane w tym zakresie wskazują jednak na to, że uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią dość poważny problem społeczny. W świetle raportu „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania”, w 2017 roku najistotniejszym czynnikiem ryzyka łącznego obciążenia chorobami mężczyzn było palenie tytoniu, odpowiadające

za utratę 17,2% lat przeżytych w zdrowiu. Dla spożywania alkoholu wskazany odsetek lat wyniósł 14,0% wśród mężczyzn i 2,4% wśród kobiet⁷.

Grupą szczególnie zagrożoną uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest młodzież. Tematyce uzależnień wśród młodzieży poświęcony jest dokument „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r. Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD”. W świetle przedstawionych w nim wyników już 80,0% gimnazjalistów oraz 92,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało za sobą próbę picia alkoholu. Doświadczenia z paleniem papierosów miała połowa gimnazjalistów oraz dwie trzecie starszych uczniów; natomiast biorąc pod uwagę narkotyki, na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia i eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz, na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza, a na trzecim miejscu substancje wziewne. Powyższe wyniki, pomimo iż wykazywały niejednokrotnie tendencję spadkową w porównaniu do wcześniejszych badań tego typu, nie napawają jednak optymizmem. Wskazują bowiem na wciąż istniejące zagrożenie uzależnieniami od różnego rodzaju substancji psychoaktywnych wśród młodzieży.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2023 roku z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu skorzystało 236 rodzin, w których było 347 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tego powodu zmniejszyła się o 34, tj. o 12,6%, natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 11, tj. o 3,3%. Najwięcej rodzin korzystało z powodu alkoholizmu z pomocy społecznej w Kwidzynie (117), a najmniej w gminie Ryjewo (4). Dane gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych wskazują na 257 osób, w stosunku do których w latach 2021-2023 podjęto czynności zmierzające do orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień.

Tabela 11. Alkoholizm jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat kwidzyński	270	336	247	347	236	347
Kwidzyn	174	189	129	172	117	165
Gardeja	8	13	11	20	10	22
Kwidzyn gm. w.	34	42	28	33	21	25
Prabuty	42	69	65	104	74	115
Ryjewo	5	13	4	4	4	4
Sadlinki	7	10	10	14	10	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

⁷ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, red. B. Wojtyniak, P. Goryński, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2018, s. 388-398.

Narkomania w statystykach pomocy społecznej występuje sporadycznie – w 2023 roku pomoc społeczną z tego tytułu w powiecie przyznano 33 rodzinom. Warto jednak mieć na uwadze, że pomimo nadal istniejącego problemu dostępności różnego rodzaju substancji psychoaktywnych, obecnie coraz bardziej powszechne staje się zagrożenie uzależnieniami behawioralnymi, w tym od internetu, mediów społecznościowych, gier elektronicznych itd. Uzależnienia lub brak higieny cyfrowej, a także przebywanie dużo czasu w świecie wirtualnym sprzyja wyalienowaniu młodzieży, zaburzeniom psychicznym, trudnościom w komunikowaniu się, a także niechęci do podejmowania kontaktów społecznych. Istotnym problemem może również stać się cyberprzemoc i poczucie anonimowości w sieci, przez które młodzież „pozwała” sobie na hejtowanie, szantaż oraz inne negatywne zachowania.

Jednym z problemów rodzin zamieszkujących powiat kwidzyński jest przemoc domowa. W świetle art. 2 ust 1 pkt 1) ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Tabela 12. Przemoc domowa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat kwidzyński	12	34	12	26	13	42
Kwidzyn	8	24	2	3	7	28
Gardeja	0	0	1	3	0	0
Kwidzyn gm. w.	0	0	4	4	3	4
Prabuty	1	1	2	5	1	1
Ryjewo	2	5	3	11	2	9
Sadlinki	1	4	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2023 roku z powodu przemocy domowej wsparcie otrzymało łącznie 13 rodzin, w których żyły 42 osoby. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin wzrosła o 1, natomiast liczba osób w tych rodzinach zwiększyła się o 8. Informacje te nie wyczerpują jednak skali zjawiska. Według danych gminnych zespołów interdyscyplinarnych łącznie we wszystkich gminach z terenu powiatu w latach 2021-2023 odnotowano 375 zgłoszeń przypadków przemocy w ramach procedury Niebieskie Karty, a procedurą objęto 424 rodziny. Zakończono w tym czasie 350 procedur.

Pomoc osobom i rodzinom w sytuacji kryzysu zapewnia Ośrodek Interwencji Kryzysowej. W 2023 roku w OIK w Kwidzynie bezpośrednią pomoc uzyskało 240 osób (w tym 178 kobiet i 62 mężczyzn). Wśród nich było 230 mieszkańców powiatu kwidzyńskiego, w tym aż 143 osoby to mieszkańcy Kwidzyna. Osoby otrzymujące wsparcie w OIK to w szczególności osoby dotknięte problemem przemocy lub uzależnień, osoby chorujące na depresję, osoby doświadczające rozwodu oraz mające trudności z dziećmi.

W kontekście sytuacji kryzysowej należy wspomnieć o sytuacji migrantów i uchodźców, którzy mogą doświadczać ubóstwa, trudności w integracji czy aktywizacji zawodowej, a także innych problemów związanych z przyjazdem do obcego kraju. Cudzoziemcy w Polsce mogą korzystać ze wsparcia w ramach Indywidualnych Programów Integracji, które mają na celu wspomóc ich w nabyciu kompetencji niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w naszym kraju.

Raport z kontroli przeprowadzonej przez NIK pn. „Pomoc społeczna dla uchodźców” wskazuje, że jak dotąd system pomocy społecznej nie stwarza uchodźcom odpowiednich warunków do integracji i samodzielnego życia⁸. W związku z tym, iż ruchy migracyjne obecnie nasilają się, należy mieć na uwadze działania skierowane do tej grupy osób.

Analizując powyższe wyzwania strategiczne należy mieć na uwadze również wyzwania o charakterze przekrojowym, które dotyczą każdego z pozostałych, wpływając na zasoby i potencjał powiatu do sprostania im. Wyzwania te dotyczą przede wszystkim procesu deinstytucjonalizacji i rozwoju systemu usług społecznych, zapewniającego ich dostępność na jak najwyższym i dostosowanym do potrzeb poziomie, a także wzmacniania kapitału społecznego i współpracy z sektorem ekonomii społecznej. Ich uwzględnienie umożliwi efektywną realizację założonych celów.

⁸ <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10216,vp,12539.pdf>

6. Cele, priorytety i kierunki działań

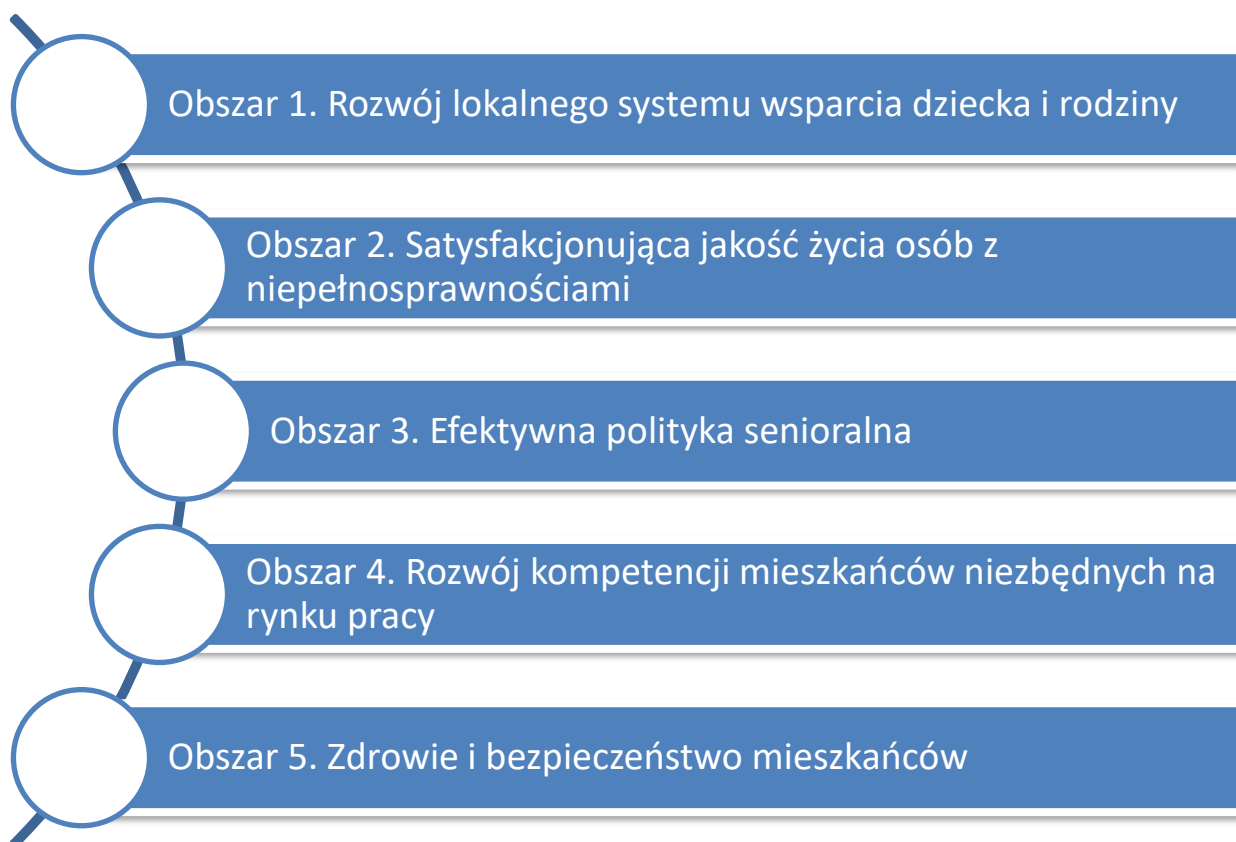
Część operacyjną *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Kwidzyńskim na lata 2024-2030* usystematyzowano w formie obszarów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego obszaru polityki społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane. Dlatego też należy je rozpatrywać łącznie jako elementy składowe wizji rozwoju, zaś wdrożenie założeń jednego priorytetu będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Kierunek zaplanowanych działań wyznacza cel główny Strategii, który brzmi następująco:

Kreowanie warunków aktywnego funkcjonowania mieszkańców powiatu kwidzyńskiego w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym

W ramach każdego obszaru wyznaczono cel strategiczny, cele operacyjne oraz kierunki działań, które będą służyć ich realizacji. Wszystkie cele i działania będą realizowane w całym horyzoncie czasowym Strategii, tj. w latach 2024-2030, dlatego odstąpiono od określania szczegółowych harmonogramów. W każdym z obszarów określono również wskaźniki realizacji działań oraz prognozę zmian, jakie mogą nastąpić jeżeli Strategia będzie efektywnie wdrażana.

W odpowiedzi na zdefiniowane wyzwania określono następujące obszary strategiczne:

Obszar 1. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny

Cel strategiczny 1. Poprawa jakości opieki i wychowania w rodzinach oraz w instytucjach wspierających dzieci i młodzież.

Cele operacyjne:	<p>2.1. Wzmacnianie kompetencji rodziców oraz prawnych opiekunów w zakresie należytej opieki i wychowania dzieci.</p> <p>2.2. Wzrost dostępności usług wsparcia dla rodzin doświadczających trudności życiowych, w tym przemocy i sytuacji kryzysowej.</p> <p>2.3. Tworzenie warunków rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz podniesienie standardów funkcjonowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy.</p> <p>2.4. Rozwój usług społecznych na rzecz rodzin w formie zdeinstytucjonalizowanej.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Zapewnienie rodzicom i opiekunom możliwości zdobywania wiedzy i umiejętności, np. w ramach „Szkoły dla rodziców i wychowawców”, konsultacji ze specjalistami, akcji i kampanii społecznych.2) Ułatwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego (w tym m.in. psychologicznego, pedagogicznego, socjoterapeutycznego, prawnego, mediacji) na rzecz rodzin, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych.3) Rozwój sieci placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej, działających np. jako kluby, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne.4) Wspieranie rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych m.in. w postaci pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy, organizacji grup samopomocowych.5) Tworzenie warunków do powstawania i funkcjonowania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych poprzez pozyskiwanie, szkolenie oraz kwalifikowanie kandydatów do pełnienia tych funkcji, jak również prowadzenie różnorodnych kampanii społecznych.6) Praca z rodzicami oraz dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej w celu wsparcia powrotu małoletnich do rodziny biologicznej.7) Organizowanie wsparcia dla rodzin zastępczych, obejmującego w szczególności poradnictwo, zapewnianie szkoleń, pomoc ze strony rodzin pomocowych, a także odpowiednią liczbę koordynatorów pieczy zastępczej.8) Integracja środowiska rodzin zastępczych – festyny i pikniki integracyjne, grupy wsparcia, wycieczki.9) Rozwój różnorodnych form wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.

Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie liczby rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. • Zmniejszenie skali problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach. • Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. • Podniesienie jakości rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. • Wzrost udziału rodzinnych form pieczy zastępczej. • Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba rodzin korzystających z interwencji kryzysowej. • Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego. • Liczba funkcjonujących na terenie powiatu rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. • Liczba przeszkolonych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. • Liczba dzieci umieszczonych w danym roku oraz łączna liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej. • Liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze, objętych procesem usamodzielniania. • Liczba dzieci, które po pobycie w pieczy zastępczej powróciły do rodziny biologicznej. • Liczba wychowanków, korzystających ze wsparcia w zakresie usamodzielniania.

Obszar 2. Satysfakcjonująca jakość życia osób z niepełnosprawnościami

Cel strategiczny 2. Wzmocnienie aktywności osób z niepełnosprawnościami w różnych obszarach życia.

Cele operacyjne:	<p>3.1. Tworzenie warunków rozwoju i aktywności osób z niepełnosprawnościami.</p> <p>3.2. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do kompleksowych usług społecznych w formie zdeinstytucjonalizowanej.</p> <p>3.3. Podejmowanie działań zmierzających do lepszego funkcjonowania w życiu społecznym i zawodowym osób z niepełnosprawnościami.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Integracja osób z niepełnosprawnościami, ich opiekunów i rodzin ze środowiskiem lokalnym poprzez wydarzenia o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym i in.2) Działania na rzecz aktywnej integracji społecznej, zawodowej, zdrowotnej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami, w tym m.in. organizacja spotkań z doradcą zawodowym, pracodawcami, psychologami, a także zapewnianie dostępności komunikacyjnej tych działań.3) Wspieranie funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej w powiecie.4) Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami w postaci m.in. organizowania szkoleń dla opiekunów oraz tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej.5) Rozwój bazy placówek rehabilitacyjnych, punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu oraz dofinansowania do udziału w turnusach rehabilitacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami.6) Udzielanie dofinansowania do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania osób z niepełnosprawnościami, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych.7) Tworzenie różnych form mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami.8) Zwiększanie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami.
Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętych Strategią	<ul style="list-style-type: none">• Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.• Poprawa jakości i standardów życia osób z niepełnosprawnościami.• Rozwój usług społecznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami.• Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnością do rehabilitacji specjalistycznej, placówek oświatowych oraz usług wsparcia.• Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin.

	<ul style="list-style-type: none"> • Rozszerzenie ofert placówek specjalistycznych dla niepełnosprawnych dzieci, młodzieży i osób zagrożonych niepełnosprawnością.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba działających WTZ i liczba uczestników. • Liczba utworzonych i funkcjonujących miejsc wsparcia dziennego i całodobowego/liczba uczestników. • Liczba placówek rehabilitacyjnych oraz punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu niezbędnego do funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami. • Liczba osób, które skorzystały z dofinansowania na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych. • Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania. • Liczba osób korzystających z turnusów rehabilitacyjnych.

Obszar 3. Efektywna polityka senioralna

Cel strategiczny 3. Rozwój efektywnej polityki senioralnej w powiecie.

Cele operacyjne:	<p>4.1. Zapewnienie osobom starszym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, w tym do różnych form opieki i wsparcia.</p> <p>4.2. Tworzenie warunków sprzyjających wszechstronnej aktywności i integracji osób starszych.</p> <p>4.3. Zwiększenie zaangażowania społecznego i partycypacji osób starszych w życiu publicznym.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Organizacja i wspieranie wydarzeń o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, sportowym i turystyczno-rekreacyjnym dla osób starszych, a także zapewnianie ich dostępności komunikacyjnej.2) Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami starszymi w postaci m.in. tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej, organizowania szkoleń dla opiekunów, poradnictwa, grup wsparcia.3) Wspieranie działań na rzecz włączenia cyfrowego osób starszych, w tym szkoleń i innych rozwiązań służących zwiększeniu kompetencji seniorów w posługiwaniu się nowoczesnymi technologiami.4) Organizacja wsparcia psychologicznego dla seniorów i ich rodzin.5) Promowanie rozwoju rzecznictwa środowisk seniorskich, w tym powstawania rad seniorów oraz udziału osób starszych w zespołach konsultacyjnych i doradczych.6) Rozwój sieci placówek udzielających pomocy osobom starszym w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, sprawujących opiekę nad uczestnikami, stymulujących ich intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność.7) Upowszechnianie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu oraz grup samopomocowych dla seniorów i ich rodzin – w celu jak najdłuższego utrzymania osób o ograniczonej sprawności w środowisku zamieszkania.
Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none">• Wzrost liczby oraz odsetka osób starszych korzystających z różnych form opieki i wsparcia.• Wzrost aktywności społecznej osób starszych.• Zwiększenie udziału osób starszych w życiu publicznym.• Zmniejszenie zagrożenia wykluczeniem społecznym wśród osób starszych.• Poprawa dostępności różnych form wsparcia dla osób starszych i ich rodzin.• Wzrost poczucia bezpieczeństwa seniorów.

Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none">• Liczba działających na terenie powiatu placówek zapewniających wsparcie osobom starszym / liczba uczestników.• Liczba działających na terenie powiatu rad seniorów.
-------------------------------------	--

Obszar 4. Rozwój kompetencji mieszkańców niezbędnych na rynku pracy

Cel strategiczny 4. Wzmocnienie zdolności mieszkańców do podejmowania zatrudnienia lub działalności gospodarczej.

Cele operacyjne:	<p>4.1. Wzmocnienie kompetencji i kwalifikacji mieszkańców, adekwatnych do potrzeb rynku pracy.</p> <p>4.2. Wzrost znaczenia ekonomii społecznej w sferze aktywizacji zawodowej osób zagrożonych marginalizacją.</p> <p>4.3. Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności rynku pracy dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób ze szczególnymi potrzebami.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Organizacja szkoleń i warsztatów służących podnoszeniu kompetencji osobistych i społecznych niezbędnych do prawidłowego pełnienia ról zawodowych, a także kształtujących postawy przedsiębiorcze.2) Organizacja szkoleń, kursów zawodowych oraz form przygotowania zawodowego dorosłych dostosowujących kwalifikacje do potrzeb rynku pracy.3) Realizacja staży oraz praktyk u lokalnych pracodawców, zwłaszcza dla osób nie posiadających doświadczenia zawodowego.4) Wspieranie mobilności zawodowej osób bezrobotnych poprzez dostępne instrumenty.5) Organizacja targów, giełd pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami służących wsparciu osób poszukujących zatrudnienia.6) Wspieranie powstawania i funkcjonowania klubów i centrów integracji społecznej w powiecie.7) Zapewnienie dostępu do usług animacji, doradztwa, szkoleń i promocji dla osób oraz podmiotów rozpoczynających lub prowadzących działalność w sektorze ekonomii społecznej.8) Wsparcie finansowe połączone z opieką biznesową dla osób zakładających jednoosobową działalność gospodarczą lub spółdzielnię socjalną, a także dla firm tworzących nowe miejsca pracy, w tym dedykowane osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.9) Programy zwiększające szanse osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy, uwzględniające m.in. tworzenie miejsc pracy w warunkach chronionych oraz zatrudnienie trenerów pracy.10) Wspieranie aktywności zawodowej osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy, m.in. osoby młodych, długotrwale bezrobotnych, osób powyżej 50 roku życia, osób wychowujących małe dzieci.

	<p>11) Integracja cudzoziemców z wykorzystaniem indywidualnych programów integracji w obszarach edukacji językowej, funkcjonowania zawodowego oraz funkcjonowania społecznego.</p> <p>12) Obejmowanie cudzoziemców wsparciem zarówno w postaci świadczeń materialnych, jak i niematerialnych, takich jak np. poradnictwo, pomoc w zapewnieniu mieszkania, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, nauka języka polskiego, w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.</p>
Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie poziomu bezrobocia w powiecie, w tym wśród grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. • Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia. • Zwiększenie aktywności i mobilności zawodowej mieszkańców. • Zmniejszenie skali zagrożenia ubóstwem związanym z brakiem pracy. • Rozwój przedsiębiorczości, w tym w obszarze ekonomii społecznej.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba bezrobotnych zarejestrowanych, w tym kobiet, osób do 30 roku życia, osób powyżej 50 lat, osób z niepełnosprawnościami. • Liczba i odsetek osób długotrwale bezrobotnych. • Liczba osób bezrobotnych, które podjęły zatrudnienie, w tym subsydiowane i niesubsydiowane. • Liczba osób, które zostały objęte stażami, pracami społecznie użytecznymi, szkoleniami zawodowymi. • Liczba pracodawców, którzy otrzymali wsparcie ze środków publicznych na zatrudnienie osoby bezrobotnej. • Liczba osób, które otrzymały wsparcie na założenie jednoosobowej działalności gospodarczej. • Liczba funkcjonujących klubów i centrów integracji społecznej w powiecie.

Obszar 5. Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców

Cel strategiczny 5. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa oraz dobrostanu fizycznego, psychicznego i społecznego mieszkańców powiatu.

Cele operacyjne:	<p>5.1. Poprawa dostępu osób uzależnionych i współuzależnionych do wsparcia w poradzeniu sobie z problemem.</p> <p>5.2. Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy oraz wzmocnienie oddziaływań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc.</p> <p>5.3. Zwiększenie dostępności wsparcia dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy.2) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących przemocy domowej, zachowań agresywnych, uzależnień oraz bezpieczeństwa publicznego.3) Zwiększenie dostępności terapii dla osób uzależnionych oraz współuzależnionych od substancji psychoaktywnych, a także programów wspierających dalsze zdrowienie oraz programów redukcji szkód.4) Wspieranie funkcjonowania grup wsparcia i grup samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych oraz dorosłych dzieci alkoholików.5) Realizacja programów informacyjno-edukacyjnych dotyczących zdrowia psychicznego.6) Zapewnienie dostępu osób w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzin do różnych form pomocy, a także wsparcia bytowego i mieszkaniowego.7) Inicjowanie i wspieranie usług z zakresu pomocy psychologicznej i terapeutycznej dla osób dotkniętych kryzysem psychicznym, zaburzeniami i chorobami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów.8) Działania umożliwiające ochronę ofiar przed dalszym krzywdzeniem poprzez szybką i skuteczną interwencję, odizolowanie ofiar od sprawcy przemocy oraz opracowanie i wdrażanie planu pomocy dostosowanego do potrzeb, zasobów i deficytów osób/rodzin objętych wsparciem.9) Stworzenie osobom doznającym przemocy domowej możliwości w organizowaniu grup wsparcia oraz grup samopomocowych mających na celu wzajemne wsparcie emocjonalne i wymianę doświadczeń.10) Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. • Zmniejszenie skali zjawiska przemocy domowej oraz uzależnień. • Zmniejszenie ilości przestępstw popełnianych pod wpływem substancji psychoaktywnych. • Zmniejszenie zagrożenia wykluczeniem społecznym osób w kryzysie zdrowia psychicznego.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób biorących udział w programach dla osób stosujących przemoc domową. • Liczba oraz rodzaj placówek zapewniających pomoc osobom uzależnionym i ich rodzinom. • Liczba osób uzależnionych i współuzależnionych, które otrzymały wsparcie. • Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, które otrzymały wsparcie.

Realizacja powyższych celów i kierunków działań wymaga uwzględnienia również kwestii horyzontalnych związanych z tworzeniem spójnego i efektywnego systemu powiatowej polityki społecznej. Z tego względu konieczne jest podejmowanie takich działań jak:

- Prowadzenie badań oraz analiz pozwalających na lepsze poznanie faktycznej skali oraz przyczyn i skutków problemów społecznych występujących na terenie powiatu.
- Rozwój kompetencji i kwalifikacji kadr służb społecznych w powiecie.
- Wspieranie kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą domową oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej.
- Włączanie lokalnych liderów, w tym przedstawicieli sektora ekonomii społecznej, do zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania oraz realizacji zadań powiatowej polityki społecznej.
- Opracowywanie, wdrażanie i monitoring programów powiatowych przy użyciu różnych metod partycypacji, uwzględniających aktywny udział reprezentatywnej grupy instytucji i organizacji lokalnych.
- Tworzenie przestrzeni do współpracy, wspólnych przedsięwzięć oraz wymiany doświadczeń powiatu i gmin.
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie wdrażania polityki społecznej, poprzez m.in. zlecenie realizacji zadań publicznych oraz zawiązywanie partnerstw.

7. Zarządzanie realizacją strategii

7.1. Podstawowe założenia organizacyjne

Specyfika zarządzania realizacją powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z charakteru tego dokumentu oraz regulacji prawnych określających ramy jej wdrażania. Opracowanie i realizacja PSRPS jest zadaniem obowiązkowym powiatu, co wynika z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ponadto art. 112 ust. 9 ustawy desygnuje powiatowe centrum pomocy rodzinie jako podmiot koordynujący realizację strategii.

Kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu – Zarząd oraz Rada Powiatu Kwidzyńskiego. Natomiast zadania praktyczne będą domeną jednostek organizacyjnych: starostwa powiatowego, PCPR, PUP, placówek oświatowych i innych. Skuteczne wdrażanie Strategii powinno być wspierane poprzez współpracę z gminami wchodzącymi w skład powiatu, Samorządem Województwa Pomorskiego, administracją rządową, w tym z Wojewodą Pomorskim i podlegającym mu urzędem, instytucjami pomocy społecznej i rynku pracy prowadzonymi przez podmioty niepubliczne, służbę zdrowia, sektorem ekonomii społecznej i przedsiębiorcami, a także – a może przede wszystkim – z mieszkańcami powiatu.

Rekomenduje się, by powołany został Zespół ds. wdrażania i monitoringu Strategii, który będzie wspierał PCPR zarówno w zadaniach związanych z realizacją Strategii, jak i oceną postępów jej wdrażania. Zespół może składać się z przedstawicieli jednostek organizacyjnych powiatu i gmin wchodzących w jego skład, a także reprezentantów podmiotów ekonomii społecznej i innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie powiatowej polityki społecznej.

7.2. Monitoring strategii

Monitoring to proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało zrobione?”. Pozwala uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem.

Monitoring skupia się na dwóch zasadniczych obszarach: rzeczowym (merytorycznym) – dotyczy postępu w realizacji zaplanowanych działań pod względem terminowości wykonania oraz osiągniętych efektów oraz finansowym – obejmuje zarządzanie środkami przyznanymi na realizację poszczególnych działań/projektów, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring jest podstawą dla sprawozdawczości (raportowania), zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Dane zebrane w trakcie procesu monitorowania są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań na potrzeby wewnętrzne oraz raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Monitoring wdrażania Strategii będzie prowadzony w okresach dwuletnich, za każde dwa zakończone lata kalendarzowe. Zapisy zawarte w Strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz

środków finansowych. Realizacja działań będzie przedstawiana w sprawozdaniach poszczególnych jednostek odpowiedzialnych za ich realizację, w tym w sprawozdaniu PCPR w Kwidzynie, przedkładanym corocznie Radzie Powiatu.

Jego przedmiotem będą wskaźniki sformułowane w ramach każdego z obszarów, oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych celów i rezultatów. Wskaźniki realizacji Strategii odnoszą się do kierunków niezbędnych działań. Zgodnie z metodyką przyjętą dla Strategii, wskaźniki działań koncentrują się na wynikach, tzn. rezultatach podejmowanych działań w odniesieniu do grup docelowych. Natomiast w mniejszym stopniu monitoring strategii będzie dotyczył ponoszonych nakładów oraz produktów wytworzonych podczas realizacji działań. Zakłada się bowiem, iż ocena jakości i efektywności „rutynowych” zadań oraz projektów powinna być raczej domeną podmiotów je realizujących oraz programów, w ramach których uzyskały finansowanie. Katalog wskaźników monitorowania Strategii ma charakter otwarty.

7.3. Aktualizacja strategii

Strategia jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowego dokumentu, uwzględniającego nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku, gdy zmianie ulegną obszary i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione,

o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

7.4. Ramy finansowe

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w Strategii wymaga odpowiednich zasobów finansowych, bowiem każde przedsięwzięcie generuje określone koszty. Podstawowym źródłem finansowania strategii będzie budżet powiatu. Większość kierunków działań mieszczących się w sferze lokalnej polityki społecznej realizują bowiem jednostki organizacyjne powiatu w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Szeroki zakres programów i projektów socjalnych jest ponadto możliwy do wdrożenia komplementarnie lub wspólnie przez samorządy gmin wchodzących w skład powiatu kwidzyńskiego, a także w kooperacji z Województwem

Pomorskim oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień lub umów partnerskich.

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. W tej kategorii mieszczą się m.in. programy rządowe oraz programy ministerstw. Można tu wskazać m.in. Program Ośłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy Domowej”. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia społecznego, zawodowego i zdrowotnego osób z niepełnosprawnościami jest Fundusz Solidarnościowy, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne” oraz „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Źródłem finansowania mogą być również dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, a także programy Narodowego Instytutu Wolności

– Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak: Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO czy NOWEFIO. Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucje finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1,5% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, okres jego obowiązywania, nie domknięty jeszcze etap programowania środków unijnych na lata 2021-2027 oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu powiatu, w tym planów finansowych jednostek, a także opracowywania programów i projektów uszczegółwiających założenia Strategii.

8. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób z niepełnosprawnościami, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie w powiecie kwidzyńskim mieszczą się w obszarach priorytetowych takich jak: kultura fizyczna i sport; kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i tradycji, a także pomoc społeczna oraz wspieranie osób niepełnosprawnych. Na poziomie powiatu podmioty ekonomii społecznej prowadzą m.in. Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy oraz mieszkanie treningowe i planuje się zlecenie tych usług również w najbliższych latach.

9. Podsumowanie

Jak już zasygnalizowano we wstępie, powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi główne narzędzie planistyczne polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu. Nadrzędnym celem tych działań jest kreowanie lokalnych warunków, umożliwiających mieszkańcom prowadzenie bardziej satysfakcjonującego i produktywnego życia w różnych sferach, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Zaplanowane w ramach *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Kwidzyńskim na lata 2024-2030* cele i kierunki działań uporządkowane zostały w ramach obszarów strategicznych, odpowiadających na zdiagnozowane problemy i potrzeby społeczne, uwzględniając przy tym zasoby własne powiatu (instytucjonalne, kadrowe, społeczne) oraz zewnętrzne szanse i zagrożenia, które mogą wpłynąć na realizację Strategii. Są ponadto adekwatne do zakresu zadań i kompetencji Powiatu Kwidzyńskiego, określonych ustawami ustrojowymi tworzącymi samorząd terytorialny w Polsce oraz przepisami prawa regulującymi sferę polityki społecznej.

Strategia stanowi kierunkową wytyczną dla lokalnych władz, instytucji oraz organizacji odpowiedzialnych za szeroko rozumiany lokalny system pomocy i wsparcia. Z uwagi jednak na to, że sytuacja społeczno-ekonomiczna powiatu jest dynamiczna i zależna od wielu czynników, należy dostosowywać założenia Strategii do uwarunkowań. Istotne znaczenie będzie miało śledzenie zmian prawa, przede wszystkim w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, wspierania rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, może to bowiem uzasadnić konieczność nowelizacji części założeń Strategii. Ponadto trzeba będzie uwzględniać dynamikę problemów społecznych – ich skalę i natężenie, pojawianie się nowych ryzyk socjalnych, a także ważne, niezaspokojone potrzeby ludności.

Spis tabel

Tabela 1. Ludność powiatu kwidzyńskiego według gmin w latach 2020-2022	12
Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla powiatu kwidzyńskiego w latach 2020-2022.....	12
Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w powiecie kwidzyńskim w latach 2021-2023	14
Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023	16
Tabela 5. Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023	25
Tabela 6. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023.....	27
Tabela 7. Potrzeba ochrony macierzyństwa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023	28
Tabela 8. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie kwidzyńskim w 2023 roku (31 grudnia 2023)	29
Tabela 9. Niepełnosprawność jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023	31
Tabela 10. Długotrwała i ciężka choroba jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023	31
Tabela 11. Alkoholizm jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023	35
Tabela 12. Przemoc domowa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023	36

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura ludności powiatu kwidzyńskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2022 (w %)	13
Wykres 2. Stopa bezrobocia w powiecie kwidzyńskim na tle Polski i województwa pomorskiego w latach 2020-2023	15
Wykres 3. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z powiatu kwidzyńskiego w latach 2021-2023	15
Wykres 4. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie kwidzyńskim w 2022 roku (w %)	23
Wykres 5. Bezrobotni w powiecie kwidzyńskim według wykształcenia (31 grudnia 2023)	24
Wykres 6. Bezrobotni w powiecie kwidzyńskim według wieku (31 grudnia 2023).....	25
Wykres 7. Rodziny z dziećmi korzystające z pomocy i wsparcia w ramach OPS w powiecie kwidzyńskim w 2023 roku	27